

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

*на дисертаційну роботу Дикого Анатолія Петровича
на тему “Державна політика запобігання та протидії економічній
злочинності в системі гарантування економічної безпеки України”, подану
на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 21.04.01 – Економічна безпека держави (економічні науки)*

Актуальність теми дослідження

Економічна безпека країни, як відповідний стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі та характеризує здатність національної економіки до сталого й збалансованого зростання, виступає основою національної безпеки та розвитку країни, запорукою успішності здійснення всіх реформ та гарантією функціонування нашої держави загалом. Економічна злочинність на сьогодні виступає однією з вагоміших загроз економічній безпеці як країні у цілому, так і різновидових економічних суб’єктів загалом. За цих умов значення та вплив державної політики запобігання та протидії економічній злочинності на сучасний розвиток нашого суспільства важко недооцінити. Попри виключну значущість опрацювання вищевказаної проблематики, її однозначну і безумовну цінність в якості об’єкту економічної безпеки, дослідження в цьому напрямі здійснюються дещо повільно та безсистемно. Зважаючи на досить важкий стан економіки нашої країни, необхідність досягнення її стабільності та покращення, питання державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки потребує якнайшвидшого опрацювання і проведення у цьому напрямі комплексного наукового дослідження.

На підставі вищевказаного тема дисертаційної роботи Дикого Анатолія Петровича “Державна політика запобігання та протидії економічній

злочинності в системі гарантування економічної безпеки України” є актуальною, а власне дослідження – вкрай необхідним.

Зв’язок роботи з державними чи галузевими науковими програмами, планами, темами, пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету “Житомирська політехніка”, а саме: “Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів” (номер державної реєстрації 0120U103443); “Використання цифрових технологій в системі запобігання та протидії легалізації одержаних доходів, одержаних злочинним шляхом для запобігання фінансуванню тероризму” (номер державної реєстрації 0122U200730). У межах тем автором проведені дослідження, пов’язані з розробкою теоретичних, організаційних, методологічних положень та механізмів формування і реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень дисертації, їх новизна

У дисертаційній роботі сформульовано та обґрунтовано сукупність положень, які характеризуються науковою новизною і свідчать про особистий внесок автора у розвиток науки економічної безпеки, який полягає у розробці нових та удосконаленні існуючих підходів та положень в сфері державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в межах системи економічної безпеки.

Метою дисертаційної роботи є удосконалення державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України. Зміст та спрямування сформульованих наукових завдань структурно та логічно узгоджені, їх кількість є достатньою для розкриття обраної теми та досягнення поставленої мети. Ознайомлення з дисертаційною роботою дає підстави стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а поставлені завдання розв’язані в повному обсязі.

Наукові положення, висновки та рекомендації представлені автором в дисертації є достовірними та обґрунтованими, базуються на значному спектрі застосованих в процесі дослідження загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Найбільш цінними з них є:

– сформована комплексна інформаційно-комунікаційна система реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки, яка охоплює: вихідні положення, що ґрунтуються на теорії комунікації; ідентифікацію складових комунікації на усіх етапах і рівнях реалізації правоохоронної функції; структурні складові інформаційно-комунікаційної системи та механізм їх функціонування; порядок упровадження новітніх технологій в процесі запобігання та протидії економічній злочинності;

– обґрунтований склад і зміст репутаційних наслідків економічної злочинності, що впливають на рівень економічної безпеки держави, до яких віднесено зниження довіри міжнародних організацій до держави; відсутність довіри до органів державної влади та правоохоронних органів з боку населення, бізнес-структур та міжнародних партнерів; зниження довіри інших держав; відсутність довіри іноземних інвесторів до економічної системи держави;

– розвинуті методологічні положення формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки держави, що передбачає сукупність послідовних етапів: 1) визначення та ідентифікація симптомів проблеми; 2) визначення та ідентифікація системних проблем; 3) обґрунтування змістовних характеристик; 4) вихідні положення; 5) напрями реалізації; 6) визначення об'єктів впливу; 7) встановлення напрямів трансформації діяльності суб'єктів; 8) визначення властивостей та встановлення напрямів розвитку методів, інструментів, засобів та складових забезпечення; 9) формування інформаційно-комунікаційної системи; 10) розробка механізмів забезпечення безпеки; 11) розробка механізму оцінки ефективності реалізації державної політики;

– розвинуті теоретичні положення ідентифікації симптомів проблеми економічної безпеки держави економічного та неекономічного характеру зумовлених впливом економічної злочинності;

– уточнений понятійний апарат державної політики запобігання та протидії економічній злочинності щодо уточнення змісту поняття «економічні злочини», які запропоновано розглядати, на відмінну від відомих, як загрози економічній безпеці держави, що полягають у здійсненні протиправної економічної діяльності (економічні процеси, відносини, операції) або порушення вимог щодо легальної економічної діяльності для задоволення корисливих інтересів особи або групи осіб;

– розвинута теоретична модель ідентифікації наслідків економічної злочинності для економічної безпеки держави, яка вирізняється з-поміж інших такими складовими: 1) інформаційна модель структурування наслідків економічної злочинності та їх впливу на структурні складові економічної безпеки (бюджетна, фінансова, інвестиційна, інноваційна, виробнича, демографічна, соціальна, зовнішньоекономічна безпеки); 2) модель структуризації наслідків економічної злочинності (економічні, репутаційні, політичні, геополітичні, соціальні, екологічні);

– удосконалені методичні підходи до діяльності центральних органів виконавчої влади як суб'єктів формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки України шляхом: 1) ідентифікації напрямів діяльності та об'єктів впливу суб'єктів реалізації державної політики на економічну злочинність; 2) групування органів центральної виконавчої влади за їх роллю в реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності; 3) розширення діяльності суб'єктів реалізації державної політики;

– удосконалений механізм розширення напрямів діяльності суб'єктів реалізації правоохоронної функції у сфері запобігання та протидії економічній злочинності шляхом визначення пріоритетних напрямів їх спільної діяльності щодо протидії економічним злочинам, які становлять загрозу національним інтересам, що вирізняється від наявних підходів: 1) виокремленням економічних злочинів, які пов'язані із російсько-українською війною;

2) формами організації спільної діяльності (створення спільних слідчих груп, залучення фахівців, спільне використання ресурсів, обмін інформацією, консультування, інші специфічні форми), 3) фінансуванням таємних витратів спільної діяльності, що дає змогу розширити можливості правоохоронних органів у забезпеченні економічної безпеки держави;

– удосконалений механізм міжнародної співпраці суб'єктів правоохоронної системи України з міжнародними поліцейськими організаціями та правоохоронними органами зарубіжних країн, який вирізняється від діючого такими складовими: 1) створення міжвідомчого центру комунікації; 2) визначення напрямів співпраці з Інтерполом та Європолом; 3) розробка форм організації взаємодії в процесі протидії економічним злочинам; 4) формування кадрових вимог до офіцерів зв'язку; 5) встановлення напрямів співпраці з правоохоронними органами зарубіжних країн щодо профілактики економічної злочинності, підготовки та перепідготовки кадрів, реалізації спільних операцій;

– удосконалений механізм забезпечення інформаційної безпеки реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, що порівняно з відомими передбачає: об'єкти інформаційної безпеки та кіберзахисту; суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки на різних рівнях реалізації державної політики; мету та завдання механізму; етапи формування та реалізації механізму та форми його забезпечення (фінансове, організаційне, правове, кадрове);

– розвинутий науковий підхід до обґрунтування системних проблем державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, який дав змогу виявити такі: 1) політична залежність процесу вироблення та реалізації реформ від олігархічних структур; 2) неефективне ресурсне забезпечення суб'єктів запобігання та протидії економічній злочинності; 3) низький рівень кадрового забезпечення системи запобігання та протидії економічній злочинності; 4) відсутність комунікації та наявність конфлікту між суб'єктами запобігання та протидії економічній злочинності; 5) високий рівень корупції в правоохоронній системі; 6) відсутність механізму притягнення до відповідальності суб'єктів реалізації реформ; 7) недієва система профілактики

економічних злочинів; 8) відсутність просвітницького механізму населення щодо суспільної шкоди економічних злочинів; 9) низький рівень довіри населення до правоохоронних органів та несприйняття реформ; 10) відсутність системи вивчення злочинів як суспільної загрози;

– розбудований інструментарій виявлення та оцінки рівня впливу політико-правових наслідків економічної злочинності (рівень демократії в країні; рівні дієздатності держави; рівень дотримання верховенства права) на економічну безпеку держави;

– удосконалений механізм оцінки впливу соціально-економічних наслідків економічної злочинності на економічну безпеку держави, що вирізняється такими складовими: оцінка державного боргу, визначення індексу конкурентоспроможності, індексу якості життя та індексу Джині.

Одержані результати мають значну теоретичну цінність та практичне значення; їх наукова новизна вирізняється вагомими здобутками отриманими вперше, а також розвиненими та удосконаленими положеннями. Отримані наукові результати мають вагоме значення для забезпечення національної безпеки.

Достовірність одержаних результатів

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені автором в дисертаційній роботі, мають високий рівень вірогідності. Дослідження здійснене автором відповідно до теми роботи та поставленої мети. Ознайомлення зі змістом дисертації надає можливість зробити висновок, що поставлена мета досягнута, чому сприяв правильний вибір об'єкта дослідження та використання значного обсягу бібліографічних джерел. Достовірність та об'єктивність одержаних результатів, висновків та рекомендацій автора підтверджуються логічною завершеністю виконаної роботи, апробацією її результатів на міжнародних науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях, а також довідками про впровадження результатів дослідження, зокрема й в навчальний процес Державного університету «Житомирська політехніка».

Значення результатів для науки та практики

Наукове значення отриманих Диким А.П. результатів у процесі підготовки дисертаційної роботи на тему “Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України” полягає у формуванні теоретичних засад та методологічних положень державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки.

Практичне значенні отриманих результатів полягає у впровадженні висновків і пропозицій щодо теоретичних та методологічних положень, а також практичних позицій державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в системі економічної безпеки. Основні теоретичні та методологічні позиції дослідження доведені до рівня конкретних розробок, придатних до використання суб’єктами державного управління економічною безпекою, зокрема: Комітетом Верховної Ради України з питань антикорупційної політики (Довідка № 2401/2023-3 від 24.01.2023 р.); Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (Довідка № 1701/2023-1 від 17.01.2023 р.); Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету (Довідка № 395д9/11-2023/20480 від 31.01.2023 р.); Головним управлінням національної політики в Житомирській області (Довідка № 263/105/03/12-2023 від 31.01.2023 р.); Державним університетом “Житомирська політехніка” (Довідка № 44-35.725.04/148 від 31.01.2023 р.).

Повнота висвітлених наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 41 наукову працю, з яких: 2 монографії (в тому числі 1 – одноосібна); 3 статті у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та WoS; 2 статті у періодичних наукових виданнях зарубіжних країн; 16 статей у наукових фахових виданнях України; 9 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях, 9 праць у інших виданнях.

Основні результати дослідження оприлюднені до захисту дисертації,

публікації розкривають зміст представленої дисертації та свідчать про самостійність одержаних результатів наукового дослідження.

Академічна доброчесність автора

В дисертації факти академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації відсутні, що свідчить про академічну доброчесність автора.

Дискусійні положення та зауваження до змісту та оформлення дисертації

В цілому високо оцінюючи результати виконаного Диком А.П. дослідження, необхідно відзначити окремі спірні аспекти роботи, що вимагають уточнення в ході наукової дискусії:

1. При здійсненні ідентифікації наслідків економічної злочинності як загрози економічній безпеці держави, автор, в межах економічної безпеки, констатаційно виокремив: фінансову, інвестиційну, зовнішньоекономічну, демографічну, бюджетну, інноваційну, виробничу, соціальну види безпеки (с. 127-128). В той же час, згідно діючому законодавству бюджетна безпека - відноситься до складу фінансової безпеки. Такий підхід автора потребує додаткового пояснення.

2. В п. 2.3 автором визначено системні проблеми державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, на вирішення яких необхідно звернути увагу. Вбачається за необхідне проблему низького рівня кадрового забезпечення системи запобігання та протидії економічній злочинності доповнити проблемою недостатнього рівня кваліфікації управлінського персоналу правоохоронних органів щодо формування положень державної політики.

3. В розділі 3 автором здійснено діагностику вибірових, з огляду на весь спектр таких наслідків, ідентифікованих в пункті 1.3., наслідків економічної злочинності, а саме: політико-правових та соціально-економічних. Дисертація однозначно набула б більш завершеного вигляду за умови проведення діагностики та інших наслідків.

4. В п. 4.1. автор зазначає, що «такі органи центральної виконавчої влади як Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство закордонних

справ України, Міністерство культури та інформаційної політики України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство фінансів України, виконують сукупність функцій забезпечення реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, зокрема: забезпечення інформаційної безпеки та впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в правоохоронні процеси; забезпечення міжнародної співпраці; підготовка та перепідготовка кадрів для правоохоронної системи; забезпечення громадського здоров'я; фінансове забезпечення реалізації правоохоронної функції». В той же час, зважаючи на функціональні обов'язки органів виконавчої влади, до таких органів варто віднести й Державну казначейську службу України, що здійснює касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів, до яких відносяться також і державні правоохоронні органи.

5. В п. 5.3 автором серед інших напрямів взаємодії щодо запобігання та протидії економічній злочинності виокремлено напрям «удосконалення правового, фінансового, організаційного та інформаційного механізмів взаємодії спеціалізованих правоохоронних органів (в сфері економічної злочинності) з Інтерпол та Європол». В той же час, питання підготовки та перепідготовки кадрів на базі підходів або за долученням Європолу автор оминає увагою, що потребує пояснення.

Втім, зазначені зауваження не знижують загальний високий рівень проведеного дослідження та можуть бути обговорені в процесі дискусії під час захисту.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Дикого Анатолія Петровича на тему: «Державна політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України» є самостійною, завершеною працею, в якій вирішено наукове завдання з розбудови теоретико-методологічних положень та практичних положень державної політика запобігання та протидії економічній злочинності в системі гарантування економічної безпеки України. Дисертація виконана на високому науковому

рівні, має практичну спрямованість, за своїм змістом, наповненням і оформленням відповідає вимогам пунктів 7–9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 із відповідними змінами, і вимогам МОН України, а її автор – Дикий Анатолій Петрович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – Економічна безпека держави (економічні науки).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України
Центральноукраїнський
державний університет
імені Володимира Винниченка,
в. о. завідувача кафедри математики
та методики її навчання

Володимир Панченко

Проректор з
наукових робіт
УДУ імені В. Винниченка

А. Дікен